

SZIRMAI VIKTÓRIA

Hol laknak a magyar nagyvárosi térségek képzett, illetve elit csoportjai?

A kiinduló tétel

Talán kissé túlzónak hangzik, de a címben megfogalmazott kérdésre a válasz az, hogy lényegében ugyanott, ahol a fejlett nyugat-európai nagyvárosi térségek polgárainak magasan képzett, illetve elit csoportjai. Mégpedig főként a nagyobb városok, illetve a fővárosok jobb, infrastrukturálisan jobban ellátott városrészeiben, kiemelten a történelmi belvárosokban, a városközpontok körül elhelyezkedő sűrű beépítésű városnegyedek jobb övezeteiben, a külső városrészek magas státusú családi házas részein, a villanegyedekben és a lakóparkokban. A természeti környezeti adottságok, illetve a közlekedési viszonyok szempontjából kedvező város környéki elővárosok, kisebb települések szintén a kedvelt lakóhelyeik közé tartoznak. (Legújabbban távolabbi vidéki térségek jól ellátott falvai, kisvárosai is, de ezek inkább a második otthon funkcióját töltik be.)

S ez mindig így volt?

Ez persze nem volt mindig így, jóllehet a magyarországi nagyvárosi terek térbeli társadalmi szerkezete történetileg a magas társadalmi státusú centrum és az alacsony társadalmi státusú periféria modellje szerint formálódott, az államszocializmus periódusában ez a történeti egyenlőtlenségi modell átrendeződött: csökkent a belvárosok presztízse, a várospusztulás jelenségei,

illetve a nagyvárosok belső, később külső részein megvalósított új lakótelep-építkezésekkel összefüggő kvázi-szuburbanizációs folyamatok következtében.

A központosított (redisztributív elosztáson alapuló) városfejlesztési és lakáspolitiká az új lakótelep-építkezéseket támogatta. A lakásokat az új negyedek építkezéseinek első periódusában a rendszer számára fontos társadalmi rétegeknek, főként az iskolázott csoportoknak, vezető beosztásúaknak utalta ki, míg a későbbi fejlesztések, a városok külső, ipari negyedeiben épített lakótelepek esetében már többnyire munkásrétegek, családosok jutottak itt új otthonhoz. Eközben a régi negyedeket pusztulásra ítélte: a régi történeti épületekre nem költöztek, azokat nem újítták fel (ezért a magasabb társadalmi státusúak onnan elköltöztek), az idősebb, főként nyugdíjas, alacsony jövedelmű embereket magukra hagyták. Ők pedig kiszolgáltatottá váltak a szocialista rezsim ideje alatt csupán szigetszerűen megvalósított állami, majd később a piaci rehabilitációs beavatkozások dzsentrifikációs következményeinek.

A belső városrészek dzsentrifikációja csak az 1990-es években lezajlott társadalmi, politikai rendszerváltás hatásaira dinamizálódott: a belvárosi citysedésnek, a belső negyedek társadalmi és gazdasági funkcióváltásainak is köszönhetően. Az irodaépítések, az új vagy felújított hotelek, éttermek és kávéházak, a kereskedelmi és kulturális központfejlesztések, közte a régi lakótömbök felújításai szintén megállították a belső részek leromlását, és felgyorsították az „embourgeoisement”-t, vagy a dzsentrifikációt, a belvárosi negyedek polgárosodását, immár a piaci viszonyok, a magántőke, a külföldi ingatlanfejlesztések eredményeként is. Mindez helyben tartotta a városi polgárokat is, sőt a korábban kiköltöztek közül sokakat visszavonzott az elővárosokból, városkörnyéki településekről (főként Budapest esetében).

A globális urbanizáció egy másik szakasza, a szuburbanizáció szintén az átmenet keretében gyorsult fel, illetve jelent meg tiszta

(immár nem kvázi) formában. Már az 1960–1970-es években (a hazai gazdasági reformfolyamatok eredményeként) is megjelentek a városszéli, illetve város környéki magánérs családi házas (vagy társasház) lakásépítkezések, amelyek révén a szakképzettebb és tehetősebb társadalmi csoportok egy része az új lakótelepekről a zöldövezetek felé áramlott, ott építkezett. Ez a folyamat tovább élénkült az 1990-es években, mégpedig a lakás- és ingatlanpiac erősödésével, a piacgazdaság kiépülésével, és nem utolsósorban a lassan meginduló középosztályosodással. Az érintettek közül sokan fokozott készletet éreztek a város környéki kiköltözésre, egyebek mellett az időközben kieleződő belvárosi társadalmi és környezeti problémák, a városrehabilitációk lassúsága, de a (többnyire akkor vásárolt) gépkocsira is épülő elővárosi életforma, a kertés családi házak iránti vágy miatt.

Ebben az időszakban a fejlett európai országok fővárosaiban, nagyobb városaiban már lelassult a szuburbanizáció, és megkezdődött a visszaköltözés is, a dzsentrifikáció pedig igen dinamikus zajlott. A magyar városi térségek esetében még ma is inkább jellemző a kiköltözés, a városi népesség csökkenése, kivéve Budapestet, ahol a folyamat már megfordulni látszik, a város környéki létformával összefüggő csalódások, a szünni nem akaró közlekedési gondok miatt, de a város megújulása következtében is.

Mi választotta el a magyar területi szerkezeti sajátosságokat az európai jellegzetességektől?

Az európai és a magyar térbeli társadalmi szerkezeti sajátosságok eltéréseit a fejlett nyugat-európai folyamatokhoz (a centrumországokhoz) képest megkésve kibontakozott urbanizációs adottságok okozták és okozzák. Másképp fogalmazva, a különböző gazdasági ciklusokhoz köthető urbanizáció egyes

szakaszai: a városrobbanás, a viszonylagos dekoncentráció, a dezurbanizáció és a mai ún. globalizált urbanizáció (Enyedi, 2012), amelyek a fejlett (a centrum-) országokból indultak, indulnak ki s terjedtek, terjednek a perifériák, fél-perifériák felé, csak késve érintették, illetve érintik a magyar térségi és a városfejlesztési folyamatokat.

Ezt a kelet-európai országok város- és ipari fejlődésének történetileg meghatározott megkésettsége, továbbá a kelet-európai (így a magyar) társadalmi-politikai rendszer történeti sajátosságai és azok következményei okozzák. A központosított állami területi és társadalomfejlesztés kizárólagossága, az autonóm, nyugati típusú városfejlesztés és tervezés és önálló önkormányzatiság hiánya, a nem létező piacgazdaság, illetve (az 1968-as magyar gazdasági reform után is) lassan szerveződő piaci mechanizmusok, a lakás- és ingatlanpiac hiánya, az egyéni tulajdon alacsony mértéke hosszú időn keresztül akadályozták (módosították vagy mérsékeltek) a centrumországokból kiinduló urbanizációs folyamatok érvényesülését. Vagyis azt a modern (egyben európai) terület- és városfejlesztési részvételi (egyben döntési) folyamatot, amikor az állam mellett ott vannak a piaci és egyéb társadalmi szereplők is, így a hazai és a külföldi befektetők, ingatlanfejlesztők, telephelyválasztásaikkal a magyar és nemzetközi cégek, fejlesztéseikkel a helyi önkormányzatok, és végül, de nem utolsósorban a különböző lakossági csoportok a saját erőforrásokra és lakóhelyi igényekre épülő lakás- és lakóhelyfejlesztésekkel.

És mi köti össze?

A globalizáció, a globális tőke mozgások hatására az egész világon, így Európában is átalakul a társadalmi, hatalmi szerkezet, új térbeli társadalmi viszonyok szerveződnek. Korábban erős települések hátrányosabb helyzetbe kerültek, mások pedig

előretörtek, új nagyvárosi hatalmak jelentek meg, amelyek gyakorta túlnőnek a nemzeti kormányokon is, sajátos, nemzetek feletti döntési rendszereket hoznak létre. A hazai kutatások inkább még csak a hatalmi harcot rögzíthetik: a kvázi globális (inkább nemzetközi) nagyvárosnak nevezhető Budapest és a kormány politikai pártokon átívelő hatalmi és érdekérvényesítő viszályát, a különböző konfliktusokat, ahol a tét a remélt vezető szerep, a (többnyire a főváros és környéke által létrehozott) pénzforrásokkal való gazdálkodás lehetősége.

A nagyvárosok és a nagyvárosi régiók kiemelt szerepet játszanak a világgazdaság működtetésében, szervezésében. Stratégiai fontosságú helyek, mivel ezek az innováció, a termelés, a szolgáltatás központjai, a globális vállalatok versenylőnyeit is biztosítják, többek között azzal is, hogy itt koncentrálódik a gazdagság és a felső osztályok többsége (Sassen, 1991).

Az 1990-es évek során a magyar társadalom és a magyar települések is részeivé váltak a globális rendszereknek: a globális világtrendek itt is érvényesülnek, de a periférikus történeti adottságoknak megfelelően problematikus következményekkel. A globális gazdaság területi igényei sajátos módon polarizálták a magyar területi társadalmi struktúrát. Az 1990-ben kibontakozott rendszerváltás kedvező hatásai, a külföldi tőkebefektetések, a nagy nemzetközi, illetve a multinacionális cégek telephelyválasztásai főként a történetileg is fejlett régiókat, megyeközpontokat, a nagyobb városokat (főként Nyugat-Magyarországot, a budapesti, a győri, a székesfehérvári térségeket) érintették. A globális hatások kedvező folyamataiból számos terület kimaradt (alapvetően az északi és a kelet-magyarországi térségek, az alföldi belső zónák, az ipari városok, kisvárosok, rurális terek).

A későbbi időszakok kedvező változásokkal jártak: ezek oka a piacgazdaság megerősödése, a magyar gazdaság globalizálódása, az uniós csatlakozás, a modern, nyugat-európai terület- és városfejlesztési folyamatok érvényesülése. Egy 2004 és 2007

között megvalósított, magyar nagyvárosi térségeket vizsgáló kutatás eredményei¹ szerint, ahogy az európai, úgy a magyar nagyvárosok is kulcsszereplőkké váltak a gazdaságban, a társadalmi és a politikai életben, a többi településhez képest erőteljesebb a versenyképességük, sikeresen megoldották a rendszer-váltást megelőző időszakokból fakadó válságaikat. A gazdasági fejlődésnek ők a motorjai: a központi városokban összpontosult az országos gazdasági potenciál jelentős része, a globális gazdaságban erőteljesebb mértékben részt vevő vállalkozások; az országos átlagokhoz képest jóval magasabb a foglalkoztatottság, az aktív keresők, köztük a szellemi foglalkoztatottak aránya, magasabb az adóalap (főként a városokban), nagyobbak a jövedelmek. A nemzetközi trendeknek megfelelően a nagyvárosi térségekben helyezkedtek el az elit csoportok, noha a magyar nagyvárosokban és térségeikben az ott élő elit csoportok aránya alacsonyabb, mint a nemzetközi nagyvárosokban.

Ezért is volt meglepő, amit egy másik, hasonló tematikájú és empirikus alapú kutatás tárt fel:² eszerint 2005 és 2014 között a magyar nagyvárosi térségek fejlődése jelentős mértékben differenciálódott: az utóbbi évtizedben erőteljesen mélyültek az egyes, de különösképpen a fővárosi és a vidéki nagyvárosi térségek közötti (amúgy történetileg mindig is létező) társadalmi és gazdasági különbségek. E frissebb kutatás szerint a budapesti térség gazdasági erőpotenciálja jóval kedvezőbb a többi térséghez képest (a külföldi tőkebefektetések jelentős százaléka Buda-

¹ A *Várostérségek, térbeli társadalmi egyenlőtlenségek és konfliktusok – Az európai versenyképesség térségi társadalmi tényezői* című projekt konzorciumi keretben, a Nemzeti Kutatási Fejlesztési Programok támogatásával készült. A konzorciumvezető intézmény az MTA Szociológiai Kutató Intézet volt. A kutatás eredményeit lásd Szirmai, 2009.

² A *Társadalmi konfliktusok – Társadalmi jól-lét és biztonság – Versenyképesség és társadalmi fejlődés* című (TÁMOP 4.2.2.A-11/1/KONV-2012-0069 számú) kutatási projekt 2013–2015 között valósult meg konzorciumi keretben, a konzorciumvezető a Kodolányi János Főiskola volt. A kötet eredményeit lásd Szirmai–Ferencz, 2015.

pesten, illetve Pest megyében jelenik meg), a térségi társadalom adottságai szintén kedvezőbbek: a felsőfokú végzettségűek és magasabb jövedelműek aránya is magasabb, a munkanélküliség pedig alacsonyabb, mint a vidéki nagyvárosi térségek esetében.

Mindezek azonban nem változtatnak azon az alapvető trenden, hogy a mai gazdasági és társadalmi fejlődés legdinamikusabb szereplői továbbra is a nagyvárosi terek. Az igazán problematikus térségi egységek pedig a periférikus, határ menti területek, a vidéki kistérségek, a történetileg kialakult társadalmi és gazdasági zárt-ság mai áldozatai, amelyek mind a modernizációból, mind a globális gazdasági életből kimaradtak; azok, ahol gyenge és forrás-hiányos a gazdaság, és erőteljesen fogyó és szegény a népesség.

Hogyan kapcsolódnak össze a társadalmi és a térségi társadalmi szerkezeti jellemzők?

A legújabb társadalomtudományi kutatások szerint az utóbbi tíz esztendőben éles strukturális változások figyelhetők meg Magyarországon, amelyek a növekvő elszegényedésben, a középsztály alsóbb rétegeinek leszakadásában, a társadalmi szakadékok mélyülésében jelentkeznek. Az Eurostat 2014-es adatai szerint Magyarország népességének 31,1%-a van kitéve a szegénység és társadalmi kirekesztettség veszélyének.

A Tárki 2014-es vizsgálati adataiból az derül ki, hogy a szegénységgel és társadalmi kirekesztettséggel veszélyeztetettek aránya a visegrádi országok között Magyarországon nemcsak a legmagasabb, hanem 2008 óta folyamatosan emelkedő, miközben a lengyelek, a szlovákok és a csehek 2005 és 2013 között csökkenteni tudták a veszélynek kitettek arányát.

Kolosi Tamás szerint a társadalmi egyenlőtlenségi rendszert számos tényező sajátos viszonyrendszere eredményezi, így az iskolai végzettség, a foglalkozási presztízs, a munkamegosztá-

si, érdekérvényesítési-hatalmi viszonyok, az első, illetve a második gazdaságból fakadó jövedelem és vagyon, a fogyasztási szokások, a területi és lakáspozíciók, illetve a kulturális tőke (Kolosi, 2000). A szegénységi adatok tehát önmagukban nem fejezik ki a társadalmi szerkezeti sajátosságokat, de jelzik a mai magyar társadalom erőteljes polarizációját. Az utóbbi években a felsőbb társadalmi osztályokba tartozók száma, aránya jelentősen csökkent, egyszersmind erőteljesen felgyorsult a középosztály leszakadása, miközben a szegények aránya növekedett. Ezért mind a mai napig nem alakult ki a modernizáció szempontjából létfontosságú széles középosztály. Kolosi Tamás és Tóth István György szerint ez a magyar társadalomszerkezet olyan mértékű torzulását adja, ami a szegénységnél is nagyobb problémát jelent (Kolosi–Tóth, 2014: 14).

A társadalmi polarizáció az ország területi megosztottságai-ban is megmutatkozik, mégpedig a fővárosi és a nagyvárosi, valamint a kisvárosi, illetve a falusi lakóhelyek közötti társadalmi szakadékokban. Eszerint a felsőbb társadalmi osztályok tagjai, közte a magasan iskolázottak jellemzően fővárosi, illetve nagyvárosi lakóhelyeken élnek. A társadalom alsóbb csoportjai a kisvárosi és a falusi lakóhelyeken koncentrálnak.

Tehát hol laknak a magyar nagyvárosi térségek magasan képzett, illetve elit csoportjai?

A magasabban iskolázottak és szakképzettek

A kérdésre a választ a kilenc (100 ezer főt meghaladó népességű) magyar nagyvárosi térség³ térbeli szerkezetét két időpontban,

³ A két időpontban a felvételeket a Tárki Zrt. készítette. A kutatás mintaterületei 2005-ben és 2014-ben Budapest és agglomerációja, illetve nyolc magyarországi nagyváros, Debrecen, Győr, Kecskemét, Miskolc, Nyíregyháza, Pécs, Szeged és Székesfehérvár, valamint térségeik voltak.

így 2005-ben⁴ és 2014-ben⁵ vizsgáló, mind a két esetben 5000 főre kiterjedő, reprezentatív szociológiai kutatás⁶ eredményeinek összehasonlító elemzéseit adják (Szirmai–Ferencz, 2015).

A 2005-ös, kilenc várostérségre reprezentatív szociológiai kutatás adataiból kiderül, hogy az átmenet folyamatai a történetileg kialakult, hagyományos centrum–periféria struktúrát átalakították, részben megerősítették, részben átszervezték. A megerősítést az erős térbeli társadalmi hierarchia bizonyítja: eszerint a városközpontból a város külső negyedei, illetve a városkörnyékek felé haladva fokozatosan csökkent a magasabb státusúak (a magasabban képzettek, a kvalifikált munkát végzők és magasabb jövedelműek) jelenléte, és nőtt az alacsonyabb társadalmi státuscsoportok (az alacsonyabban képzettek, a szakképzetlenek és az alacsony jövedelműek) koncentrációja. Az átszerveződést pedig a városkörnyékek fejlettségi szint szerinti elemzése⁷ jelezte: az infrastrukturálisan fejlett városkörnyéken szinte „megtört” a korábbiakban egyértelműnek tűnő társadalmi lejtő, és megállt a társadalmi státusérték csökkenése, majd növekedésnek is indult.

⁴ A 2005-ben megvalósított kutatás a *Várostérségek, térbeli társadalmi egyenlőtlenségek és konfliktusok – Az európai versenyképesség térségi társadalmi tényezői* című projekt keretében készült.

⁵ A 2014-es vizsgálat a *Társadalmi konfliktusok – Társadalmi jól-lét és biztonság – Versenyképesség és társadalmi fejlődés* című, TÁMOP-4.2.2.A-11/1/KONV-2012-0069 számú kutatási projekt eredménye.

⁶ Az adatbázis a teljes nagyvárosi népességre vonatkozott, mind a két időpontban. A mintavételi eljárás a mintába került kilenc nagyváros mindegyikének esetében aránytartó (reprezentatív) volt nemre, korcsoportra és iskolai végzettségre nézve. Az adatok módot adtak az érintett társadalmak területi elhelyezkedésének feltárására, ennek keretében az elit csoportok vizsgálatára is.

⁷ A város környéki települések kiválasztása és fejlettség szerinti definiálása a rangszám-módszerrel történt. Ennek során a megközelíthetőség, a lakáshelyzet, a köz- és felsőoktatás, az egészségügyi ellátás, a vállalkozói aktivitás, az adózás, a jövedelmek, a foglalkoztatás, a munkanélküliség, a mobilitás, a szociális ellátás mutatóinak a számbavételére került sor, majd a mutatók összesítésére, s ez adta azt a fejlettségi rangsort, amelynek alapján a kilenc nagyváros környékén a három legfejlettebb és a három legfejletlenebb település kiválasztásra került.

Mégpedig azért, mert a magas és az alacsonyabb társadalmi státusú rétegek eltérő irányú és indítékú szuburbanizációs folyamatainak hatására a városkörnyékek társadalmi státusa differenciálódott, magas és alacsony társadalmi státusú csoportok által benépesített városkörnyéki övezetekre, falvakra bomlott.

A 2014-es vizsgálat a 2005-ös folyamatokhoz képest új trendet mutatott: 2014-ben a várostérségek belső társadalmi hierarchiája oldódni kezdett, az egyes városnegyedek társadalmi szerkezete is kiegyenlítettebbé vált, a nagyvárosok dzsentifikációja, a magasabb társadalmi státusúak, köztük a diplomások arányának emelkedése miatt.⁸

Az összehasonlító elemzések szerint amíg 2005-ben a belvárosból a külső városrészek felé haladva folyamatosan nőtt az alacsonyan végzettek aránya, a magasán (illetve középszinten) végzettké pedig folyamatosan csökkent, addig 2014-ben ez a fajta hierarchikus növekedés, illetve csökkenés enyhült: a magasabb társadalmi státusúak (így a diplomások, az érettségivel, szakközépiskolai végzettséggel és magasabb jövedelemmel rendelkezők) egyre nagyobb teret foglalnak el a belső városrészekből, de a külső városi negyedekben is növekedett az arányuk.

Ez egy nyugat-európai európai trend hazai érvényesülésére utal: mégpedig arra, hogy a magasabb társadalmi státusúak a nagyvárosokból (a magas ingatlanárak miatt is) folyamatosan szinte „kiszorítják” az alacsonyabb társadalmi státusú csoportokat, ezzel is kifejezve társadalmi előnyeiket (és jobb gazdasági piaci pozíciójukat) a kedvezőbb területi adottságok birtoklására.

⁸ Emögött országos folyamat, a diplomások növekvő hazai aránya is megtalálható, a 2011. évi népszámlálás adatai szerint a 25 éves és idősebb népesség 18,2%-ának volt egyetemi vagy főiskolai végzettsége, ami háromszorosa az 1980. évinek. A diplomás arányok változásait már a 2005-ös és a 2014-es mintavétel diplomás arányaiban mutatkozó különbségek is jelezték; 2005-ben 18,4%-ban, 2014-ben 25,9%-ban kerültek a vizsgáltak körébe.

Az elit csoportok

Az elit csoportok (vagyis akik ezekben a kutatásokban annak minősültek: a diplomások és/vagy közép- vagy felső szintű vezetők, és/vagy önálló vállalkozók, illetve szellemi szabadfoglalkozásúak) térbeli elhelyezkedései és a várostérségeken belüli mozgásaik alapvetően részei a fenti nagy trendeknek, miközben egy-egy fő irány alakulását erősítik is.

A 2005-ös adatok szerint az összesített elit csoport (a 9,7%-os mintabeli átlagukhoz képest) a legnagyobb arányban a belvárosban (11,6%), illetve az átmeneti övezetben (7,9%) élt. (A többi városnegyedben, illetve a városkörnyékeken is alacsonyabb volt az átlaghoz képesti jelenlétük.)

2014-ben komoly változás figyelhető meg: a 2005-ös mintához képest alacsonyabb, 7,3%-os átlagú elit csoport⁹ tagjait átlag alatti mértékben találjuk a nagyvárosok belső negyedeiben: átlag felett (13,3%-ban) a fejlett városkörnyékeken laknak.

A belső egységeik szerinti elemzés azt mutatja, hogy a diplomások és a vállalkozók inkább belvárosi lakók maradtak, szemben a vezetőkkel, akik immár a városkörnyékeken találhatóak legmagasabb arányban. Ennek figyelembevételével feltehető, hogy ők azok, akik legerőteljesebben dinamizálták a magas társadalmi státusú szuburbanizációt.

A diplomások esetében a belváros és az átmeneti övezet jelentősége megmaradt, noha itt a 9 év alatt csak nagyon kis mértékű volt a bővülés. A legnagyobb változás részben a külvárosi övezetekben (2014-ben átlag feletti az arányuk), továbbá a fejletlen városkörnyékeken történt, ahol a 2005-ös 4,5%-os arányukhoz képest 2014-ben 20,6%-ban élnek itt.

Lakóhely-, illetve lakástípusokat vizsgálva hasonló trendeket találunk: 2005-ben az elit csoportok átlagon felüli arányban a

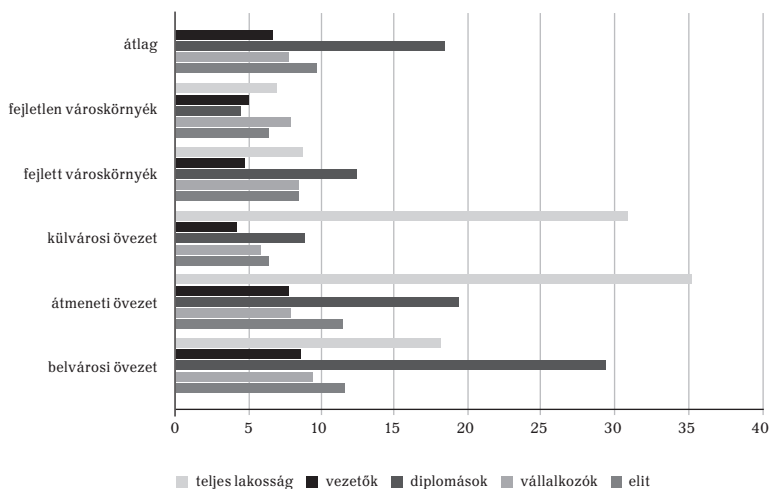
⁹ A két időpont között az elitek aránya nemcsak a mintában, hanem a társadalmon belül is kis mértékben csökkent.

hagyományos beépítésű, magas státusú belső negyedekben, illetve a családi házas, magas státusú övezetekben éltek. A legmagasabb arányban a villanegyedekben és a lakóparkokban, míg a lakótelepeken csak átlagosan találni meg őket.

2014-ben szintén a hagyományos beépítésű és a családi házas, magas státusú területeket foglalták el átlagon felüli arányban. A villanegyedekben nemcsak átlag felett, hanem 2005-höz képest is nagyobb arányban koncentrálódnak (ez az arány 15,8%-ról 17,5%-ra nőtt). Igen meglepő volt, hogy a lakóparkok esetében nagy mértékben visszaesett az arányuk, amely 2005-ben 20,1%, 2014-ben pedig csak 5,1%. A lakótelepeken az arányuk átlag alatt maradt és tovább is csökkent. (A jelzett folyamatokat lásd az 1–2. ábrán.)

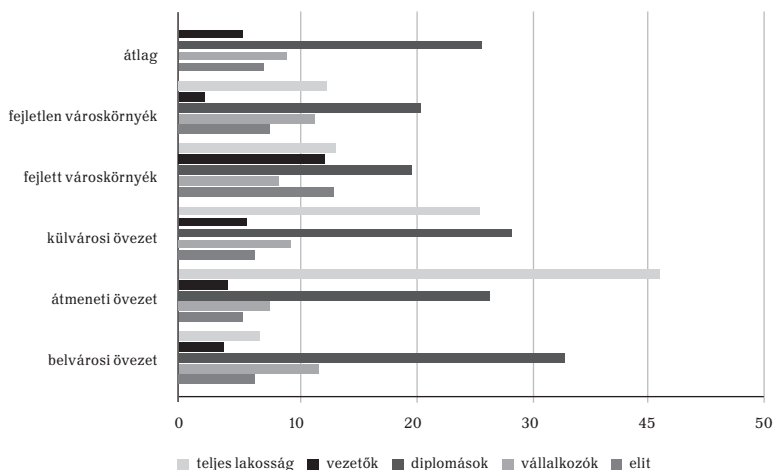
1. ábra.

Az elit csoportok, vállalkozók, diplomások és vezető beosztásúak megoszlása övezeti besorolás szerint 2005-ben

2. ábra.

Az elit csoportok, vállalkozók, diplomások és vezető beosztásúak megoszlása övezeti besorolás szerint 2014-ben

Összegzés

A kutatási eredmények szerint a 2005 és 2014 között eltelt kilenc esztendő alatt a nagyvárosi térségek általános polgárosodása felgyorsult, erősödtek a magasabb (az iskolázottabb, szakképzettebb) társadalmi státusú csoportok nagyvárosi koncentrációi, egyben jellemző a hátrányosabb társadalmi helyzetűek város környéki kiszorulása. Egyes elit csoportok, illetve magasabb társadalmi státusúak kiköltözésének is köszönhetően a város környéki települések diverzifikálódtak, részben polgárosodott magas, részben alacsonyabb társadalmi státusú egységekre bomlottak. A térbeli társadalmi hierarchiát ma már kevésbé a várostérség egésze, hanem inkább a város és a környék, továbbá környékek közötti társadalmi megosztottságok adják. Ez a modell alapjaiban megfelel a mai legújabb európai városfejlesztési, illetve a globális urbanizációs trendeknek.

Irodalom

- Enyedi Gy., 2012: *Városi világ*, Budapest, Akadémiai.
- Kolosi T., 2000: *A terhes babapiskóta. A rendszerváltás társadalm szerkezete*, Budapest, Osiris.
- Kolosi T.–Tóth I. Gy., 2014: *Társadalmi Riport 2014*, Budapest, Tárki.
- Sassen, S., 1991: *The Global City. New York, London, Tokyo*, Princeton, Princeton University Press.
- Szirmai V. (szerk.), 2009: *A várostérségi versenyképesség társadalmi tényezői*, Budapest–Pécs, Dialóg Campus.
- Szirmai V.–Ferencz Z., 2015: A magyar nagyváros-térségek térbeli társadalmi jellegzetességei, a centrum-periféria modell átalakulása, in Szirmai V. (szerk.), *A területi egyenlőtlenségektől a társadalmi jól-lét felé*, Székesfehérvár, Kodolányi János Főiskola, 147–167.